

Türkiye'de Dermatologların Mesleki Amaçlı İnternet Kullanımı

İkbal Esen Aydıngöz, Fatih Göktay, Elvan Endoğru
Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dermatoloji Kliniği

Özet

Bu araştırma Türkiye'deki dermatologların tıbbi amaçlarla internet kullanımlarını inceleyen ilk çalışmadır. Çalışmada, 15 sorudan oluşan bir anket formu, Türkiye genelinde, uzmanlık öğrencileri dâhil aktif çalışan tüm dermatologlara gönderildi. Sorular, internet kullanımının detayları, ne ölçüde kullanıldığı ve internete verilen mesleki önem hakkındaydı. 2004 yılı kayıtlarına göre dermatologların %63'ü (713) anket formlarını tamamlayarak teslim etti. Katılımcıların %85'i internet kullanıyordu. Kadınlar ile erkekler arasında internet kullanımı açısından fark bulunmazken artan yaşla kullanımın azaldığı saptandı. Eğitim kurumlarında çalışan dermatologlar interneti daha fazla kullanıyordu ($p<0,0001$). İnterneti en çok kullananlar, sırasıyla asistanlar, akademisyenler ve uzmanlardı. Bu gruplar arasında saptanan fark istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,0166$). Dermatologların büyük bir kesimi (%61,5) internet için kişisel ödeme yapıyordu ve internet erişiminin başlıca amacı hastaların tanı, ayırıcı tanı ve tedavisi için kaynak aramak olarak belirlendi. Mesleki amaçlarla, internete ayrılan süre (ort: 58,8 dk) ve basılı kaynaklara ayrılan süreye (ort: 56,8 dk) hemen hemen eşitti. Akademisyenlerin internette geçirdikleri süre asistan ve uzmanlarla karşılaştırıldığında anlamlı olarak daha fazla bulundu ($p<0,001$). Diğer yandan, asistanlar ve akademisyenlerin basılı kaynakları okumak için harcadıkları zaman aynıydı ve uzmanlara göre daha uzundu ($p<0,001$). Kişisel on-line dergi aboneliği %47, kurumsal abonelik %52 olarak bildirildi. Türkiye'deki dermatologların %15'i internet aracılığıyla halktan gelen soruları cevaplandırırken, %17'si de bu ortamda konsültasyon yaptığını belirtti. Dermatologlar internetin meslek yaşamlarındaki önemini 10 üzerinden ortalama 8 olarak değerlendirdiler. Sonuç olarak bu çalışma, dermatologların önemli bir kısmının tıbbi amaçlarla internet kullandığını göstermiştir. Dermatologlar içinde de, daha genç grubun, eğitim kurumlarında çalışanların ve akademik görevleri olanların diğerlerine göre interneti daha çok ve daha uzun sürelerle kullandıkları belirlendi.

Anahtar Kelimeler: Dermatolog, dermatoloji, internet, teledermatoloji

Aydıngöz İE, Göktay F, Endoğru E. Türkiye'de dermatologların mesleki amaçlı internet kullanımı. *Türkderm* 2006;40(1):2-6

Summary

The presented study is the first, investigating the medical use of internet among dermatologists in Turkey. In this study, a questionnaire was sent to dermatologists including residents in practice, throughout Turkey in 2004. The questions were about the details of internet usage, to what extent it is used, and professional importance given to it. The questionnaires were picked from 713 dermatologists who make up sixty-three percent of the all the registered dermatologists in 2004. Eighty-five percent of the respondents had access to the internet and there was no difference between men and women. Increasing age was relevant to decreasing usage. Dermatologists working at educational institutions were using internet more ($p<0,0001$). Residents, academicians and specialists showed different rates in order of decreasing frequency, which were statistically significant ($p<0,0166$). A large proportion of dermatologists (61.5%) paid for internet on personal basis, and the major aim of internet access was to find references for patient's diagnosis, differential diagnosis and therapy. The time spent for professional purposes, on the internet (mean: 58,8 minutes/day) and printed material (mean: 56,8 minutes/day) was nearly equal. The reported time spent at internet by the academicians were significantly more when compared to residents and specialists ($p<0,001$). On the other hand, time spent on printed material was same for residents and academicians and significantly longer than specialists ($p<0,001$). The institutional subscription for on-line journals was 52%. Dermatologists in Turkey were answering public questions (15%) and performing consultations (17%) via internet. The dermatologists gave an average score of 8 out of 10, for the professional importance of internet. This study shows that a large proportion of dermatologists, particularly the ones working at educational institutions and the academicians use internet for medical purposes, more and longer than the others.

Key Words: Dermatologist, dermatology, internet, teledermatology

Aydıngöz İE, Göktay F, Endoğru E. Medical use of the internet among dermatologists in Turkey. *Türkderm* 2006;40(1):2-6

Yazışma Adresi: Dr. İkbal Esen Aydıngöz, Başkan Sokak, Soyak Gökyüzü Konutları, B Blok Daire 39, Üsküdar 34662 İstanbul - Turkey
Tel: 0505 4549900 E-posta: aydingozi@yahoo.com

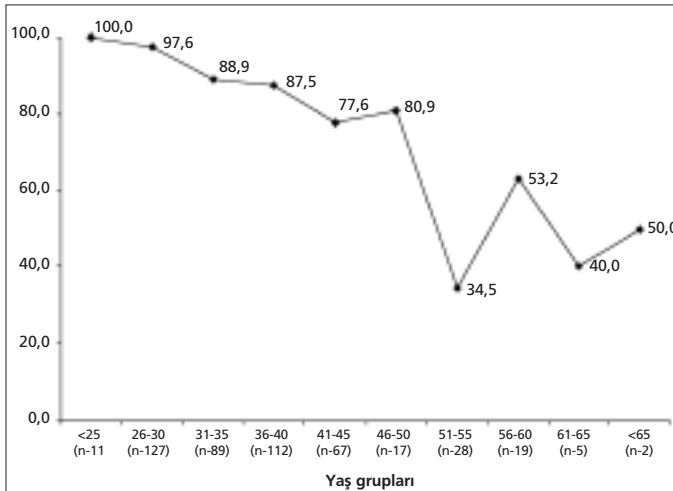

Günümüz teknoloji dünyasında hızla artan bilginin, gerek yazılı gerekse görsel olarak aktarımı, internet aracılığıyla kolayca sağlanabilmektedir. Buna paralel olarak tıp biliminde ve uygulamalarında da yeni bir dönemin başladığı tartışılmaktadır. Hekimler ve tabii dermatologlar da, mesleki bilgilerini yenilemek, meslektaşlarıyla bilgi alışverişinde bulunmak ve hastalarıyla irtibat kurabilmek için giderek artan oranlarda internet kullanımına ihtiyaç duymaktadırlar¹. Teledermatoloji, deri hastalıklarının tanısında görsel bulguların önemli payı olması ve bunların internet teknolojisi ile taşınabilirliği nedeniyle, sağlık alanında çok önemli bir araç olmaya adaydır^{2,3}. Şimdiye kadar Türkiye'deki dermatologların mesleki anlamda interneti ne derecede kullandıklarını bildiren herhangi bir araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışmada, dermatologların internet kullanım oranları, erişim yolları, mesleki olarak hangi amaçlarla ve ne süre ile internet kullandıkları, klasik bilgi kaynaklarını okumak için ne kadar süre ayırdıkları, internet ortamında dergi ya da siteye abonelik oranları, hastalardan gelen soruları internet ortamında cevaplandırıp cevaplandırmadıkları, hekimler arası konsültasyon oranları ve bu teknolojik araca mesleki anlamda verdikleri önem hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmacılar tarafından hazırlanan ve toplam 15 sorudan oluşan anket formu, Eylül-Kasım 2004 tarihleri arasında, bir ilaç firması aracılığıyla Türkiye genelinde asistan uzman ayrımı yapılmaksızın, halen çalışmakta olan dermatologlara gönderilmiş ve toplam 743 yanıt alınmıştır. Deri ve Zührevi Hastalıklar Derneği verilerine göre 2004 yılı itibarıyla Türkiye'de toplam 1168 dermatolog bulunmaktadır.

Anket formunda yaş, cinsiyet, çalışılan il veya ilçe, kurum, mesleki statü, internet kullanımı, erişimin hangi yolla sağlandığı, internete başvuru amaçları, mesleki amaçlı internet kullanım süresi, mesleki amaçlı basılı yayınların okunma süresi, mesleki amaçlı online dergi ve/veya site aboneliği, bu yolla halktan veya hekimlerden gelen soruların cevaplandırılması, bu amaçla kullanılan materyallerin niteliği ve son olarak meslek yaşamında internet kullanımının önemini değerlendirilmesi hakkında sorular bulunuyordu.

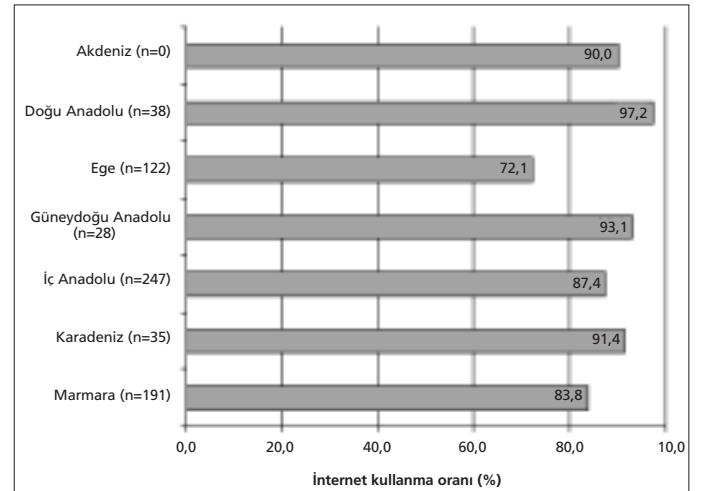
Şekil 1: Dermatologların yaş gruplarına göre internet kullanma oranları

Anket formu dermatologlara verilerek kendileri tarafından doldurulması istenmiş ve kapalı zarf ile teslim alınmıştır. Veri işlenmesi sırasında bazı formların eksik doldurulduğu görülmüştür. Bütün soruların eksiksiz olarak cevaplandırıldığı anket sayısı 347'dir. Bu durumda değerlendirmeler, her soru için ayrı ayrı olmak üzere, o soruya cevap verenlerin tümü göz önünde bulundurularak yapılmıştır. İstatistikî değerlendirmede kullanılan yöntemler, verilerin özelliğine göre seçilmiş ve bulgular bölümünde belirtilmiştir.

Bulgular

Anket formları Türkiye genelinde kayıtlı bulunan 1168 dermatoloji uzmanının 743'ü (%63) tarafından yanıtlandı. Cinsiyetini belirten 580 katılımcının 365'i (%62,9) kadın, 215'i (%37,1) erkekti. Anketteki yaş bölümünü dolduran 521 katılımcının yaş ortalaması 37,5 (SD ±9,2, yaş aralığı: 24-75) idi. Çalışmaya katılan hekimlerin % 26,3'ü (n=192) Marmara Bölgesi'nde, % 16,7'si (n=122) Ege Bölgesi'nde, % 4,8'i (n=35) Karadeniz Bölgesi'nde, % 9,6'sı (n=70) Akdeniz Bölgesi'nde, % 4,0'ı (n=29) Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, % 4,9'u (n=36) Doğu Anadolu Bölgesi'nde, % 33,8'i (n=247) İç Anadolu Bölgesi'nde yaşıyordu. Formu dolduran 743 katılımcının 629'u (%85,2) internet kullandığını bildirdi. Kadın ve erkekler arasında internet kullanım oranları açısından anlamlı bir fark bulunmazken (Kadınlarda: %85,9; Erkeklerde: %80,4; p=0,08, χ^2), internet kullanımının artan yaşla ters orantılı olarak değiştiği dikkati çekti. (Şekil 1) Yaşanılan coğrafi bölgeye göre dermatologların internet kullanım oranları da bazı farklılıklar göstermekteydi. (Şekil 2) Ancak, veri dağılımı uygun olmadığından istatistiksel analiz yapılamadı.

Eğitim veren kurumlarda çalışan dermatologların %92,4'ü diğer dermatologların ise %74,9'u internet kullanmaktaydı. Bu fark istatistiksel olarak ileri derecede anlamlıydı (p<0,0001, χ^2). Asistanların %99,5, uzmanların %77,8, öğretim üyelerinin ise %93,9 oranında internet kullandıkları görüldü. Bu 3 grup χ^2 testi ile karşılaştırıldığında p<0,0001 bulundu. Gruplar kendi aralarında χ^2 testi ile karşılaştırıldı, Bonferroni düzeltmesi ile p<0,0166 ise anlamlı olarak değerlendirildi. Sonuç olarak bu üç grup, internet kullanım oranları açısından karşılaştırıldığında her grup arasında ayrı ayrı anlamlı istatistiksel fark bu-

Şekil 2: Dermatologların coğrafi bölgelere göre internet kullanma oranları

lundu. (Asistan ve uzmanlar için $p=0,0001$, asistan ve öğretim üyeleri için $p=0,008$ -Fisher'in kesin testi, uzman ve öğretim üyeleri için ise $p<0,0001$ olarak bulundu.) Öte yandan internet kullanmadığını bildiren 107 dermatoloğun %69,1'inin eğitim vermeyen kurumlarda, %26,2'sinin Sağlık Bakanlığı'na bağlı eğitim kurumlarında, % 4,6'sının ise üniversite hastanelerinde görev yaptığı saptandı.

Dermatologlar internet erişimini %61,5 oranında evde ve işyerlerinde kendilerine ait olan bilgisayarlarda, ücretini kendileri karşılayarak sağlamaktaydı. İşyerinde kendilerine tahsis edilmiş (%18,7) ya da ortak kullanılan bilgisayarlarda (%18,7) ücretsiz internet erişimi olan dermatologlar ise %38,5 ile azınlıktaydı.

Mesleki açıdan internet kullanım amaçları ise çoğunlukla hastalıklara yönelik tanı, ayırıcı tanı ve tedavi konularında bilgi araştırmak (%78,4), mesleki toplantılardan haberdar olmak (%71,9), seminer, makale, ders vb faaliyetler için kaynak araştırmak (%67,4) şeklinde ifade edildi.

İnternet kullanan dermatologların mesleki amaçlı günlük ortalama internet kullanım süresi 58,8 dakika olarak hesaplandı. Basılı kaynaklardan, mesleki bilgi edinmek için ayrılan günlük ortalama süre ise 56,8 dakikaydı. Tüm hekimler için mesleki bilgi edinmek amacıyla internet kullanımına ayrılan günlük ortalama süre ve basılı kaynakların okunması için ayrılan günlük ortalama süre karşılaştırıldığında, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi ($p=0,807$, Bağımlı gruplarda T testi). İnternet erişimini çoğunlukla ücretli olarak sağlayan dermatologların mesleki bilgi edinmek amacıyla ortalama internet kullanım süresi 43,8 dakika (SD $\pm 36,8$) çoğunlukla ücretsiz olarak sağlayanların ise 70,4 dakika (SD $\pm 53,9$) idi. Bu 2 grup karşılaştırıldığında aradaki fark istatistiksel olarak ileri derecede anlamlıydı. ($p<0,001$, Bağımsız gruplarda T Testi) Mesleki amaçlı günlük ortalama internet kullanım süresi asistanlar, uzmanlar ve öğretim elemanları için sırasıyla ortalama 53,8 dk, 51,6 dk, 89,7 dk idi. Bu 3 grup arasında istatistiksel olarak ileri derecede anlamlı fark saptandı. ($p<0,001$, Tek yönlü Anova) Gruplar Post Hoc Tukey HSD testi ile karşılaştırıldığında bu farkın asistanlarla öğretim elemanları ($p<0,001$) ve uzmanlarla öğretim elemanları arasında ($p<0,001$) anlamlı olduğu, asistanlar ve uzmanlar arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı saptandı ($p=0,38$). Basılı kaynaklar için ayrılan günlük ortalama süre ise asistanlar, uzmanlar ve öğretim elemanları için sırasıyla ortalama 67,9 dk, 49,9 dk, 72,0 dk idi. Bu 3 grup istatistiksel olarak karşılaştırıldığında aradaki fark ileri derecede anlamlı idi. ($p<0,001$, Tek yönlü Anova). Gruplar Post Hoc Tukey HSD testi ile karşılaştırıldığında ise bu farkın asistanlarla uzmanlar arasında ($p<0,001$) ve uzmanlarla öğretim elemanları arasında ($p<0,001$) anlamlı olduğu, asistanlarla öğretim elemanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı saptandı ($p=0,746$).

İnternet kullanan ve ilgili soruyu yanıtlayan 611 dermatoloğun 288'inin (%47) çevrimici (online) dergi ya da siteye aboneliği mevcuttu. Bunlardan 126'sının (%43) kişisel, 150'sinin (%52) kurumsal, 12 (%4) dermatoloğun ise hem kişisel hem de kurumsal aboneliği bulunmaktaydı. Kurumsal aboneliği sahip toplam 162 dermatoloğun 130'u (%80) üniversite, 19'u (%11) ise eğitim hastanesi mensubuydu.

İnternet kullanan ve mesleki durumunu belirten 598 dermatologdan, 5'i (%5) asistan, 60'ı (%63) uzman, 30'u öğretim elemanı toplam 95'i (%15) internet aracılığıyla, halktan gelen

mesleki soruları cevapladıklarını belirtmişlerdi. Soruların cevaplandırılmasında büyük çoğunlukla (%69) yalnız elektronik posta yolu kullanılmaktaydı.

"İnternet aracılığıyla konsültasyon yapıyor musunuz?" sorusunu cevaplayan 600 dermatologdan 100'ü (%17) evet yanıtı vermişti. İnternette yapılan konsültasyonlar da yine büyük çoğunlukla elektronik posta yöntemiyle (%78) yapılmaktaydı. İnternet kullanan 629 dermatologdan 595'i internet kullanımının meslek yaşamındaki önemini rakamsal olarak belirtmişti. Bu rakamların ortalaması 8,0 (0: hiç önemi yok, 10: çok önemli) olarak bulundu. Bu 595 hekimden 461'i cinsiyetlerini belirtmişti ve buna göre kadınlar ($n=296$) için bu rakam 8,1 erkekler ($n=165$) için ise 7,9 idi. Cinsiyetler arasında internetin mesleki önemi karşılaştırıldığında istatistiksel anlamlılık saptanmadı. ($p>0,05$, $p=0,233$ Mann Withney U)

Tartışma

İnternet, insanların her geçen gün gittikçe artan "üretilen bilgiyi saklama/paylaşma ve ona kolayca ulaşma" istekleri sonrasında ortaya çıkmış bir teknolojidir. Bu teknoloji yardımıyla insanlar pek çok alanda bilgiye kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişebilmektedir. 2005 yılı verilerine göre ülkemizde internet kullanıcı sayısı 7.270.000 olarak hesaplanmaktadır ve nüfusa göre internet kullanımında dünyada 24. sırada yer almaktayız⁴.

Bilindiği kadarıyla çalışmamız, Türkiye genelindeki dermatologların internet kullanımını değerlendiren ilk araştırmadır. Deri ve Zührevi Hastalıklar Derneği, 2004 yılı kayıtlarına göre Türkiye genelinde toplam 1168 dermatolog bulunmaktadır. Bu çalışmada halen hekimlik yapan dermatologlara ulaşılması tasarlanmıştır. Ancak bu sayı kesin olarak bilinmemektedir. Çalışmanın tasarımı gereği ilaç firmasınınca ziyaret görmekte olan, dolayısıyla aktif olarak çalışmaya devam eden toplam 743 dermatolog anket formunu doldurmuştur. Buna göre tüm dermatologların % 63'üne ulaşılmıştır; ve aktif çalışmakta olan dermatologların büyük çoğunluğu oluşturduğu söylenebilir.

Ülkemizde internet kullanımı ile ilgili bazı çalışmalar mevcuttur. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nin 2004 yılı Nisan-Haziran döneminde toplam 24.702 kişi ile görüşerek yaptığı anket çalışmasına göre internet kullanım oranı %13,25'tir. Cinsiyet ve yaş grupları dikkate alındığında internet kullanım oranının en yüksek olduğu yaş grubu kadın ve erkeklerde 16-24 olarak belirlenmiştir. Tüm yaş gruplarında bu oran erkeklerde yüksek çıkarken, internet kullanım oranları yaş ilerledikçe düşüş göstermiştir. Buna göre internet kullanan erkeklerin oranı 16-24 yaş grubunda %38,3, kadınların oranı ise %15,95 olarak belirlenmiştir. 65-74 yaş grubunda internet kullanan erkeklerin oranı %0,88, kadınların oranı ise %0,06 olmuştur⁵. Yaklaşık aynı dönemde yapılmış olan çalışmamızda, Türkiye'deki dermatologlar arasındaki internet kullanım oranının (%85,2) Türkiye geneli internet kullanım oranından (%13,95) çok daha yüksek olarak bulunmuştur. Türkiye genelinde, tüm yaş gruplarında erkekler kadınlara göre internet kullanımı açısından belirgin olarak ilerleyken, dermatologlar arasında cinsiyet açısından böyle bir fark saptanmamış, aksine kadınlardaki kullanım oranının daha yüksek olduğu bulunmuştur. DİE verilerine benzer şekilde dermatologlar arasında da yaş ilerledikçe kullanım oranları azalmaktadır. Bu durum eğitim durumu, gelir düzeyi ve yaşın internet kullanımını doğrudan

etkilediğini düşündürmektedir. 2001 yılında yapılan ve İngiltere, Norveç ve İsveç'te yaşayan dermatologları kapsayan başka bir anket çalışmasında hekimlerin %95 oranında internet erişimine sahip oldukları belirlenmiştir⁶. Bu oran Türk dermatologlarına göre (%85) daha yüksek olmakla beraber internet erişiminin Türkiye'de 1993 yılından beri sağlanabildiği düşünüldüğünde alınan mesafe önemlidir⁷.

Çalışmamızda, yaşanan coğrafi bölgeye göre dermatologların internet kullanım oranları da bazı farklılıklar göstermekteydi. İstatistiksel test yapılmassa da Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde saptanan %97,2 ve %93,1 gibi internet kullanım oranları, sosyo-ekonomik düzeyi daha ileri olan diğer bölgelere göre daha yüksektir. Bu durum, bu bölgelerde internetin bilgiye ulaşmada diğer bölgelere göre daha öncelikli bir araç olduğunu düşündürmektedir.

Anket çalışmasına katılan dermatologların yaklaşık %60'ının üniversite ve diğer eğitim hastanelerinde, %40'ının ise sadece hizmet sektöründe görev yaptığı tespit edildi. Türkiye genelinde dermatologların çalışma alanları ile ilgili ayrıntılı veriler bulunamadığından bu rakamların genel durumu tam olarak yansıttığı tartışmalıdır. Çalışmanın tasarımı gereği anket formlarının ilaç firması tarafından dağıtılması göreceli olarak büyük ünitelere öncelik verildiğini ve tek tek hizmet vermekte olan hekimlerden bir kısmına ulaşamadığını düşündürmektedir. Eğitim veren kurumlarda çalışan dermatologların %92,4'ü diğer dermatologların ise %74,9'u internet kullanmaktaydı. Bu fark istatistiksel olarak ileri derecede anlamlıydı ($p < 0,0001$, χ^2). Eğitim hastanelerinde makale saatleri, seminer, konferans, ders hazırlanması, makale yazımına yönelik faaliyetlerin yoğunluğu ve ayrıca tanı ve tedavisinde zorluk çekilen hastaların sevk edilmesi nedenleriyle internetten bilgi ulaşımı ihtiyacının fazla olması doğaldır. Nitekim bu ünitelerde çalışan dermatologların internet kullanım oranlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Ayrıca asistanlar, uzmanlar ve öğretim görevlileri, internet kullanım oranları açısından karşılaştırıldığında her grup arasında ayrı ayrı anlamlı istatistiksel fark bulundu. Bu farkın, asistanlar ve öğretim görevlilerinin, eğitim alan ve veren olarak bilgiye ulaşma ihtiyaçlarının daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünüldü.

Bu çalışmada dermatologların internet erişimini çoğunlukla (%61,5) evde ve işyerlerinde kendilerine ait olan bilgisayarlar da, ücretini kendileri karşılayarak sağladıkları tespit edildi. 2004 yılı itibarıyla kurumsal internet ağının henüz istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Günümüzde internet çalışma hayatının vazgeçilmez bir ögesi olma yönünde hızla ağırlığını arttırmaktadır. Bilgiye hızla ulaşmanın ve kullanabilmeyenin herkes gibi dermatologlar açısından da önemi yadsınmaz. Nitekim dermatologların da mesleki konuları araştırma ve aktarma konularına önem vermekte ve çalıştıkları kurumlardan bağımsız olarak bu sorunu çözmeye yönelmektedirler. Şu anda işyerinde kendilerine tahsis edilmiş ya da ortak kullanılan bilgisayarlar ücretsiz internet erişimi olan dermatologlar ise %38,5 ile azınlıktadır. Bu oranın iş kalitesini ve verimini arttırmak açısından gelecek yıllarda artacağı beklenmektedir.

Çalışmamızın verilerine göre dermatologlar mesleki amaçla bilgi edinmek için basılı kaynaklara günde ortalama 56,8 dakika, internet için de 58,8 dakika zaman ayırmaktaydı. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi ($p=0,807$, Bağımlı gruplarda T testi). Türkiye, 1993 yılı Nisan ayında oldukça kı-

sıtlı bir çerçevede küresel internete bağlanmıştır⁷. Bu sonuçlar hayatımıza göreceli olarak yeni giren internetin kısa sürede büyük önem kazandığını göstermektedir. Oysa Gjersvik ve arkadaşlarının 2001 yılında yaptıkları çalışmada, İngiliz, İsveçli ve Norveçli dermatologların sadece % 25'i, eğitimleri için dermatoloji tıp dergilerinin internet baskılarının önemli olduğunu belirtmişlerdir⁶.

İnternet erişimini ücretli olarak sağlayan grupla (43,8 dk.) ücretsiz olarak sağlayan grubun (70,4 dk), mesleki amaçlı ortalama internet kullanım süreleri arasında ortaya çıkan fark ise istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p < 0,001$, Bağımsız gruplarda T testi). Bu fark ücretsiz erişim olanağı olan grubun kaynak aramaya daha çok vakit ayırdığını gösterdi. Mesleki amaçlı günlük ortalama internet kullanım süresi, asistanlar, uzmanlar ve öğretim elemanları için sırasıyla ortalama 53,8 dk, 51,6 dk, 89,7 dk olarak hesaplandı. Bu farkın, asistanlarla öğretim elemanları ($p < 0,001$), ve uzmanlarla öğretim elemanları arasında ($p < 0,001$) anlamlı olduğu, asistanlar ve uzmanlar arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı saptandı ($p=0,38$). Bu sonuç öğretim elemanlarının asistan ve uzmanlara göre daha çok internet bilgi kaynaklarından yararlandığı şeklinde yorumlandı. Basılı kaynaklar için ayrılan günlük ortalama süre ise, asistanlar, uzmanlar ve öğretim elemanları için sırasıyla ortalama 67,9 dk, 49,9 dk, 72,0 dk olarak bulundu. Bu farkın, asistanlarla uzmanlar arasında ($p < 0,001$) ve uzmanlarla öğretim elemanları arasında ($p < 0,001$) anlamlı olduğu, asistanlarla öğretim elemanları arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı saptandı ($p=0,746$). Bu saptama da basılı kaynakların, hem asistanlar hem de öğretim görevleri tarafından eşdeğerde önemsendiğine ve okunduğuna dikkati çekti. Literatürde anket yöntemiyle yapılan başka bir araştırmada, Norveç'te asistan ve uzman dermatologların tıp dergilerini okumak için haftada ortalama 149 dakika (günde 21,3dk) ayırdıkları bildirilmiştir⁸. Aynı çalışmada, hastane ortamında çalışan uzman hekimlerin mesleki amaçla internet kullanım süresi muayenehanede çalışanlara göre belirgin olarak uzun bulunmuştur (146 dakika). Çalışma yapılan yıllar farklı olmakla beraber Türkiye'de dermatologların hem basılı kaynaklara hem de internet kaynaklarına daha uzun süre ayırdığı izlenimi doğmuştur. Çalışmalar arasındaki 3 yıllık fark yorum yapmayı güçleştirmektedir; tıbbi bilgilerin her geçen gün artması dermatologların daha çok okumalarını uyarıyor olabilir.

İnternet kullanan ve ilgili soruyu yanıtlayan 611 dermatologun 288'inin (%47) çevrimiçi dergi ya da siteye aboneliği mevcuttu. Bu dermatologlardan 126'sının (%43) kişisel, 150'sinin (%52) kurumsal, 12'sinin (%4) ise hem kişisel hem de kurumsal aboneliği bulunmaktaydı. Bu bulgular dermatologların internet erişimini % 61 oranında kendi bütçelerinden karşıladıkları gibi dergi ve site abonelikleri için de kaynak ayırdıklarını göstermektedir. Çalışmamızın verilerine göre kurumsal aboneliğe sahip toplam 162 dermatologun 130'u (%80) üniversite, 19'u (%11) ise eğitim hastanesi mensubuydu. Ülkemizde üniversiteler dışında, sağlık bakanlığına bağlı olarak görev yapan eğitim hastaneleri de dermatoloji uzmanlık eğitiminde önemli yer tutmaktadır. Ancak bu kurumlardaki dermatoloji uzman ve asistanlarının kurumsal abonelik yoluyla internet erişimleri üniversitelerdeki meslektaşlarının çok gerisindedir.

İnternet kullanan ve ilgili soruyu yanıtlayan 598 dermatologdan toplam 95'i (%15) internet aracılığıyla, halktan gelen

mesleki soruları cevapladıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde "İnternet aracılığıyla konsültasyon yapıyor musunuz?" sorusunu yanıtlayan dermatologlardan %17'sinde cevap olumsuzdu. Gerek soruların cevaplandırılmasında gerekse konsültasyonların yapılmasında büyük çoğunlukla (%69-%78) elektronik posta yolu kullanılmaktadır. Gelecekte, konsültasyonlar ile tanı ve tedavide 2. bir görüş alınmasının özellikle mahrumiyet bölgelerinde bulunan hasta ve hekimler için önem kazanacağı beklenebilir. Ancak, henüz ülkemizde konsültasyonların az yapıldığı ve kişisel ya da kurumsal web sitelerinin profesyonel anlamda iletişim için kullanımının çok yeni olduğunu gözlemlemekteyiz. Şüphesiz ki teledermatoloji gelecekte ülkemizde de kullanım alanı bulacaktır.

İnternet kullanan 629 dermatologdan 595'inin verdikleri cevaplar göre internet kullanımının meslek yaşamındaki önemi, ortalama 8 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç gerek eğitim gerekse hastaların tanı ve tedavisinde internet kullanımının artacağına işaret etmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, genç yaş grubu başta olmak üzere Türkiye'de dermatologların büyük oranda mesleki amaçlarla internet kullandığını göstermektedir. Eğitim kurumlarında çalışan dermatologların ve özellikle de akademisyenlerin interneti diğer gruplara göre daha sık ve daha uzun sürelerle kullandığı belirlenmiştir. Mesleki bilgi edinmek amacıyla ayrılan süreler bakıldığında klasik basılı kaynaklar ile internet kaynaklarının eşit paya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre klasik kaynakların % 50 oranında internetle yer değiştirdiği söylenebilir. Buna karşın çevrim içi aboneliklerin sadece % 50'sinin kurumsal kaynaklı olduğu, dermatologların önemli bir kısmının ise bu açığı kişisel ödemelerle karşıladığı saptanmıştır. Sorulara verilen yanıtlar, Türkiye'de internet aracılığıyla

la tıbbi soruların cevaplandırılması veya konsültasyon yapılmasının henüz belli çevrelerde sınırlı kaldığını göstermektedir. İnternet, 11 yıl gibi kısa bir zaman diliminde Türkiye'de dermatoloji alanında büyük bir ivme kazanmıştır ki, bu da gelecekte ilerlemelerin artacağına işaret etmektedir.

Teşekkür

Zaman ayırıp anket formunu doldurarak bu çalışmaya katkıda bulunan tüm meslektaşlarımıza, anket formlarının dermatologlara ulaştırılmasındaki katkılarından dolayı Intendis İlaç Firmasına ve çalışmamızın istatistiksel değerlendirilmesi konusunda değerli katkılarından dolayı Marmara Üniversitesi Sağlık Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Haydar Sur'a çok teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- 1 Nylenna M, Aasland OG: Physicians' internet activities and their perceived coping with the medical information. Med Gen Med 2000;2:E7.
- 2 Eedy DJ, Wootton R: Teledermatology: a review. Br J Dermatol 2001;144:696-707.
- 3 Burg G, Hasse U, Cipolat C, Kropf R, Djamei V, Soyer HP, Chimenti S: Teledermatology: Just cool or a real tool?. Dermatology 2005;210:169-173.
- 4 <http://www.turk.internet.com/haber/yaziyaz.php3?yaziid=13435>
- 5 <http://www.turk.internet.com/haber/yaziyaz.php3?yaziid=11112>
- 6 Gjersvik PJ, Nylenna M, Aasland OG: Use of the Internet among dermatologists in the United Kingdom, Sweden and Norway. Dermatol Online J 2002; 8:1.
- 7 <http://web.bilkent.edu.tr/turkce/css/inet-tr-HTML/bolum2-html>.
- 8 Gjersvik PJ, Nylenna M, Aasland OG: How do Norwegian dermatologists keep themselves professionally updated? Tidsskr Nor Laegeforen. 2001;121:3515-3518.(Abstract)

